

Agricultural terms may be simple (one-component), complex (two-component), phrases (multi-component). It leads to the characteristics of their translation. The semantics of agricultural terminology is characterized by polysemy and ambiguity that may cause difficulty in translating texts on agricultural issues. To solve the translation problems that arise when translating agricultural texts and achieving adequate translation is necessary to study terminological vocabulary of the industry because of its structural and semantic features.

Lexical and grammatical difficulties of translation are characterized. It is stated that the difficulties of translation of terms due to their polysemy, lack of language translation of the relevant new terms, the differences in the foreign and the Ukrainian languages. It is shown that the process of translation is the most accurate choice of equivalent or, if there is no equivalent, its accurate substitution in order to achieve as much as possible an accurate translation, corresponding to the structure, content and logical sequence of the original.

Term, structure of term, equivalent, methods of translation of terms.

УДК 81' 25: 340.113

СЕМАНТИКА ЮРИДИЧНИХ ТЕРМІНІВ В ПЕРЕКЛАДАХ МІЖНАРОДНОЇ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНОЇ ДОКУМЕНТАЦІЇ

Г.І.Сидорук, кандидат філологічних наук, доцент

Національний університет біоресурсів і природокористування України, м. Київ

Досліджено способи відтворення семантики англomовних термінів при перекладі міжнародних документів. Основною метою роботи є відстеження семантичних змін в лексичних одиницях на позначення юридичних понять та шляхи їхнього перекладу засобами української мови.

Юридична термінологія, семантичне наповнення лексичних одиниць, багатозначність терміна, описовий переклад, транскрипція, калькування.

Переклад є одним з найважливіших видів мовної діяльності, володіння яким необхідно для повноцінної роботи представників найрізноманітніших спеціальностей. Очевидна зростаюча роль перекладу в удосконалюванні міждержавної комунікації, в обміні різною інформацією.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемі аналізу семантики юридичної термінології завжди приділялась велика увага, якої особливо не бракує в наш час, коли юридичні кола України та Європейських країн активно взаємодіють щодо узгодження та підписання документів про асоціацію нашої країни з Європейським союзом [1-7].

Мета дослідження зумовлена зростанням дослідницького інтересу до вивчення лексичного запасу мов з точки зору їх «неспівпадіння» в позначеннях та активізації перекладацьких механізмів для більш точного відтворення мовних одиниць з метою запобігання багатозначності чи навіть маніпулювання змістами. Вона також пов'язана з відсутністю у вітчизняній і зарубіжній лінгвістиці комплексного аналізу прийомів перекладу юридичної термінології з англійської мови на українську.

Виклад основного матеріалу. Термін (від лат. *terminus* — межа, кордон) — слово або словосполучення, яке точно й однозначно визначає чітко окреслене певне поняття будь-якої галузі науки, техніки, мистецтва, суспільного життя тощо і його співвідношення з іншими поняттями в межах певної сфери [7, с. 968].

Нині налічується більше 3000 визначень поняття «термін», але тим не менше його зміст не з'ясовано до кінця. Дослідники зробили спробу відповісти на запитання, чому немає загальноприйнятого визначення терміна. Це пояснюється, на думку В. Д. Табанакової, тим, що ще недостатньо розроблені теоретико-

методологічні основи термінознавства, не диференційовані його основні поняття і немає єдиної думки про те, що таке науково-технічний термін [5, с. 24].

Зазвичай фахівці користуються робочими визначеннями терміна, які, як правило, неповні, однак відображають його істотні властивості, наприклад, визначення Г. О. Винокура: «У ролі терміна може виступати будь-яке слово... термін – це не особливе слово, а тільки слово, що має особливу функцію, функцію найменування спеціального поняття, назви спеціального предмета або явища» (Див., наприклад, [2, с. 77]).

Юридичним перекладом називають переклад текстів, які відносяться до області права і використовуються для обміну юридичною інформацією між людьми, які розмовляють різними мовами. Оскільки право є предметною областю, пов'язаною із соціально-політичними та культурними особливостями країни, юридичний переклад є не простим завданням. Для адекватної передачі юридичної інформації мова юридичного перекладу повинна бути особливо точною, зрозумілою і достовірною.

Залежно від типу юридичних документів юридичний переклад поділяється на [2, с. 131]: переклад законів та нормативно-правових актів та їх проектів; переклад договорів; переклад юридичних меморандумів; переклад нотаріальних посвідчень; переклад установчих документів юридичних осіб; переклад довіреностей.

У процесі перекладу терміна визначають два етапи [1, с. 125]: 1.З'ясування значення терміну в контексті; 2.Переклад значення рідною мовою.

Одним із головних прийомів перекладу термінів є переклад за допомогою лексичного еквіваленту. Еквівалентом називають постійну лексичну відповідність, яка точно збігається зі значенням слова [7, с. 243]. Терміни, які мають еквіваленти у рідній мові, відіграють важливу роль при перекладі. Вони слугують опорними пунктами у тексті, від них залежить розкриття значення інших слів, вони дають можливість з'ясувати характер тексту. Тому потрібно вміти знаходити відповідний еквівалент у рідній мові і розширювати знання термінів-еквівалентів.

Оскільки юридичні терміни є переважно складними термінами або термінами-словосполученнями, вони як раз і є основною проблемою перекладу юридичного тексту.

Переклад терміносполук складається з двох основних процедур – аналітичної та синтетичної. Велику роль при перекладі словосполучень відіграє саме аналітичний етап, що означає переклад окремих компонентів словосполучення. Для цього необхідно правильно визначити компоненти складного терміна, оскільки ними можуть бути не тільки слова, а й словосполучення, що входять до складу терміносполук. Важливо також встановити, у яких семантичних відносинах перебувають компоненти між собою та з головним компонентом терміна-словосполучення. Характер цих відносин й визначає порядок та сам зміст перекладу складного терміну. Синтетичний етап перекладу передбачає побудову компонентів залежно від зазначених семантичних відносин і отримання остаточного варіанту перекладу складного терміну. Значні труднощі викликають терміни, до складу яких входять групи слів, так звані багатоконпонентні терміни [4, с. 56].

До основних прийомів перекладу термінів-словосполучень відносять [6, с. 95]: 1. описовий спосіб; 2. прийом транскрибування; 3. прийом калькування; 4. переклад за допомогою використання різних прийменників.

Описовим перекладом називають спосіб перекладу, що використовується в тих випадках, коли не існує жодної іншої можливості передачі мовної одиниці внаслідок відсутності еквівалентів та аналогів в мові перекладу. Описовий переклад полягає в передачі значення іноземного слова за допомогою поширеного пояснення. Сутність процесу трансформації полягає в перетворенні внутрішньої форми слова чи словосполучення або повній її заміні для адекватної передачі змісту висловлювання [4, с. 101]. Наприклад, *account* – несплачена боргова вимога; *acknowledgment of will* – неофіційне признание заповідачем перед свідком, що може це підтвердити, що підпис під заповітом належить заповідачеві; *accrual right* – право на витягнення доходу.

Прийом транскрибування полягає в передачі не орфографічної форми слова, а фонетичної. У силу значної відмінності фонетичних систем української та англійської мов, така передача завжди трохи умовна і відтворює лише подобу англійського звучання. Наприклад, *Special Systems Industry* – Спеціал Систем Індастрі [3, с. 21].

Калькуванням називають відтворення комбінаторного складу слова або словосполучення, при якому складові частини слова (морфеми) чи фрази (лексеми) перекладаються відповідними елементами мови перекладу з наступним складанням перекладених частин без будь-яких змін [3, с. 23]. Наприклад, *according to law* – згідно з законом; *accomplice of attempt* – співучасник замаху.

Важливим є також спосіб перекладу юридичних термінів за допомогою використання прийменників [3, с. 24]. Наприклад, *to acknowledge the compliment* – відповісти на почесі; *accredited person* [7, с. 88] – особа, у присутності якої виконується акредитування.

Для терміна, що відноситься до групи однозначних лексичних відповідностей, властива однозначність і незалежність від контексту. Однак перекладачі постійно стикаються з багатозначністю термінів, значення яких виявляється тільки на основі контексту. Навіть у межах однієї термінологічної системи – галузі права – слово може мати кілька значень, тому для правильного перекладу потрібні знання як лінгвістичного, так і екстралінгвістичного контексту. Наприклад:

security agreement [7, с. 121]: договір про безпеку (дипломатичний термін); договір про забезпечення боргу (наприклад, у договорі позики).

relief [3, с. 209]: засіб судового захисту за правом справедливості; звільнення від сплати, відповідальності; знижка з ціни, податку.

Юридичний текст має риси подібності як з науковим текстом, так і з текстом інструкцій, оскільки виконує як пізнавальні, так і розпорядчі функції. Закони за змістом та своїми типологічними ознаками є досить однорідні. Когнітивну інформацію несуть в першу чергу юридичні терміни. Деяка їх частка відома не тільки фахівцям, але й будь-якому носію мови. Об'єктивність подачі інформації забезпечується переважанням теперішнього часу дієслів і пасивними конструкціями, дуже поширені іменники і займенники з узагальнюючої

семантикою. Розпорядчий характер інформації передається за допомогою дієслів зі значенням модальності необхідності та модальності можливості. Синтаксис відрізняється повнотою структур і різноманітністю засобів, що забезпечують логічні зв'язки. Компресія юридичному тексту не властива, для нього не є специфічними скорочення, дужки, цифрові позначення. Числівники передаються словами, не використовуються вказівні та особові займенники. Переважає тавтологічна когезія (повторення в кожній фразі одного й того самого іменника). Деякі юридичні терміни мають архаїчне забарвлення, і їх використання в тексті створює колорит високого стилю (*відмова від посадки, житло є недоторканим*).

При перекладі юридичного тексту домінуючими системними ознаками є ті, які передають когнітивну інформацію з інтенцією розпорядності та емоційний відтінок високого стилю, а саме:

1) Юридичні терміни передаються за допомогою однозначних еквівалентів, одиниця перекладу – слово або словосполучення.

2) Пасивні конструкції передаються граматичними еквівалентними відповідниками, деякі з них супроводжуються синтаксичними трансформаціями.

3) Узагальнююча семантика підмета передається за допомогою варіантних відповідностей, одиниця перекладу – слово.

4) Повнота і різноманітність синтаксичних структур, типів логічних зв'язків, структури зі значенням умови і причини, велика кількість однорідних членів пропозиції відтворюються в перекладі. При цьому всі правила формальної логіки при побудові структур мають бути дотриманими. Варто зазначити, що в перекладі зберігається імплікація, присутня в оригіналі. У наступному прикладі вона забезпечується завдяки антонімічному перекладу стверджувальної синтаксичної конструкції заперечною:

Ukraine needs more than words. (actions and weapons because of Russian aggression are implied)

Україні потрібні не лише слова (в імплікації – дії та озброєння в зв'язку з російською агресією).

5) Відсутня компресія та еліпсис, наявна тавтологічна когезія, що зберігаються в перекладі.

Наявність в мові права багатозначних, нечітких і неясних термінів не можна однозначно вважати її недоліком. Право — це не стала наука, а наука, що розвивається. Її розвиток може супроводжуватися невизначеністю термінології. В таких випадках слід враховувати їхню невизначеність і оговорювати значення, в якому такі одиниці застосовуються, щоб уникнути критичних зауважень або непорозумінь.

Творча активність професійного мислення юристів полягає у створенні особливої мови як знакової системи, яка слугує засобом вираження думок, засобом професійного спілкування, засобом передачі професійної інформації.

Прагматичний аспект даної знакової ситуації означає використання мови права (семантичної системи, побудованої за правилами синтаксису) як засобу адекватної і точної вказівки денотату в конкретних умовах.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Дослідження дає змогу зробити висновок, що в юридичній термінології зустрічаються переважно складні терміни та терміни-словосполучення, переклад яких складається з двох основних процедур – аналітичної та синтетичної. Велику роль при перекладі словосполучень відіграє саме аналітичний етап – переклад окремих його компонентів. При перекладі юридичних термінів застосовуються такі прийоми як загальний опис поняття, транскрибування, калькування та переклад за допомогою прийменників. Найбільшою проблемою, що виникає при перекладі юридичних термінів, є їхня багатозначність, тому необхідно здійснювати його, орієнтуючись на контекст як словосполучення чи речення, так і всього тексту.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Арнольд І. В. Лексикология современного английского языка. / І. В. Арнольд – М. : Высшая школа, 1986. – 295 с.
2. Капанадзе Л. А. О понятиях «термин» и «терминология». // Развитие лексики современного русского языка. – М. : Наука, 1965. – С. 77–80.
3. Карабан В. І. Посібник-довідник з перекладу англійської наукової і технічної літератури на українську мову. / В. І. Карабан – К. : TEMPUS, 1999. – 317 с.
4. Комиссаров В. Н. Теория перевода (лингвистические аспекты) : учеб. для ин-тов и фак. иностр. яз. / В. Н. Комиссаров. – М. : Высшая школа, 1990. – 253 с.
5. Табанакова В. Д. Понятие научно-технического термина и требования к его определению // Термин и слово. Межвуз. сборник. – Горький : ГГУ, 1982. – С. 21–27.
6. Федоров А. В. Основы теории перевода. / А. В. Федоров – М. : ООО Изд. Дом «ФИЛОЛОГИЯ ТРИ», 2002. – 218 с.
7. Collins Н. The European Civil Code. The Way Forward. – Cambridge : Cambridge University Press, 2008. – 267 с.

References

1. Arnol'd I. V. Leksikologiya sovremennogo anglijskogo yazyka. / I. V. Arnol'd – М.: Vysshaya shkola, 1986. – 295 s.
2. Kapanadze L. A. O ponyatiyakh «termin» i «terminologiya». // Razvitie leksiki sovremennogo russkogo yazyka. – М.: Nauka, 1965. – S. 77-80.
3. Karaban V. I. Posibnik-dovidnik z perekladu anglijs'koї naukovoї i tekhnichnoї literaturi na ukraїns'ku movu. / V. I. Karaban – К.: TEMPUS, 1999. – 317 s.
4. Komissarov V. N. Teoriya perevoda (lingvisticheskie aspekty): Ucheb. dlya in-tov i fak. inostr. yaz. / V. N. Komissarov – М.: Vysshaya shkola, 1990. – 253 s
5. Tabanakova V. D. Ponyatie nauchno-tekhnicheskogo termina i trebovaniya k ego opredeleniyu // Termin i slovo. Mezhvuz. sbornik. – Gor'kij: GGU, 1982. – С. 21-27.
6. Fedorov A. V. Osnovi teorii perekladu. / A. V. Fedorov – М.: ООО Izdatel'skij Dom «FILOLOGIYA TRI», 2002. – 218 s.
7. Collins Н. The European Civil Code. The Way Forward. –Cambridge: Cambridge University Press, 2008. – 267 s.

Исследованы способы воспроизведения семантики англоязычных терминов при переводе международных документов. Основной целью работы является отслеживание семантических изменений

в лексических единицах, обозначающих юридические понятия, и пути их перевода средствами украинского языка.

Юридическая терминология, семантическое наполнение лексических единиц, многозначность термина, описательный перевод, транскрипция, калькирование.

The article investigates the ways to render semantics of English terms in the translation of international legal instruments. The main objective of the paper is to track changes in the semantic content of lexical items, semantic reasons of semantic displacements towards desemantization/information compression and systematize the ways and means of translating legal terms and determine their structural and semantic features. Relevance of research is stipulated by increasing the research interest in studying vocabulary of the languages in terms of "discrepancy" in codification and activation of translation mechanisms for more accurate reproduction of linguistic units to avoid ambiguity or even manipulating contents. It is also associated with lack of complex analysis of techniques of legal translation from English to Ukrainian in domestic and foreign linguistics.

Legal terminology abounds in predominantly complex terms and terms-phrases, their translation consisting of two procedures - the analytical and synthetic. Important role in the translation of phrases it played by analytical phase - the translation of its components. When translating legal terms such methods as general description of a concept, transcription, loan translation and translation by using prepositions, are used. The biggest problem emerging in translating legal terms is their ambiguity; therefore translation should be done through focusing on the context of both a phrase or sentence and a text as a whole.

Legal terminology, semantic content of lexical units, ambiguity of terms, descriptive translation, transcription, loan translation.